

17.5.2021

Pohjanmaan poliisilaitoksen lausunto luonnoksesta Hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

1 Yleistä

Yleisesti lausuttuna uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta on odotettu ja tervetullut. On tärkeää saattaa säilytykseen liittyviä vapautensa menettäneiden oikeuksia, velvollisuuksia ja perusoikeuksien rajoituksia, vartiointitehtävissä toimivan henkilöstön toimivaltuuksia ja viranomaisten velvollisuuksia koskevat säännökset ajan tasalle.

Vanhan päihtyneiden käsittelystä annetun laki on syytä kumota ja tässäkin suhteessa poliisin vapautensa menettäneiden kohteluun liittyvää säännöstöä yhdenmukaistetaan ja nykyaikaistetaan. Samalla uuden lain soveltamisesta muiden viranomaisten säilyttämien vapautensa menettäneiden kohteluun tullaan mitä ilmeisimmin säätelemään vastaavasti muita viranomaisia koskevissa erityislaissa.

Kyseinen luonnos hallituksen esitykseksi laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta on sisällöltään niin laaja kokonaisuus, ettei lausunnon antamiseksi annettu aika riitä kovinkaan kattavaan luonnoksesta lausumiseen. Näin ollen Pohjanmaan poliisilaitos keskittyy lausunnossaan niihin asioihin, joista Poliisihallitus on viimeisen kuluneen vuoden aikana selvityksiä pyytänyt.

Näitä asioita ovat yksinvartiointi, eriyttämisperiaatteen huomioiminen ja lakiuudistuksen taloudelliset vaikutukset.

Lausunnossa otetaan kantaa myös kyseessä olevan esityksen sivulta 194 alkavaan ja esitettyyn tulevaan lakiin sekä lain muutamiin yksittäisiin lakipykäliin sisältöineen.

Lopuksi otetaan kantaa lakimuutoksen vaikutuksesta ohjeistuksiin ja poliisilaitosten poliisivankiloiden järjestyssääntöihin.

2 Yksinvartioinnista ja vartiointitehtävistä (luku 2.2.5)

Voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 9 luvun 1 §:n voidaan katsoa edellyttävän muun muassa säilytystilan riittävästä henkilöresursoinnista huolehtimista. Kuten ehdotuksessakin mainitaan, laissa ei kuitenkaan ole nimenomaista säännöstä säilytystilan henkilöstön vähimmäismäärästä.

Olisi tärkeää saada edellä mainittuun seikkaan täsmennystä. Pohjanmaan poliisilaitoksen poliisivankilatoiminnon vartiointitehtäviä hoidetaan hyvin paljon yksinvartiointia niin Vaasan kuin eritoten Kokkolan poliisivankiloissa ja yksinvartioinnin vuosittaisista tuntimääristä Pohjanmaan poliisilaitos on antanutkin selvityksen Poliisihallitukselle vuoden 2020 marraskuussa.

Tässä esityksessä mainitaan, että yksinvartiointia on pidetty käytännön toimijoiden näkökulmasta ongelmallisena työturvallisuuden puolesta. **Tämän lisäksi se on ongelmallista mielestämme myös sekä vartiointitehtävää suorittavan vartijan tai poliisihenkilön että myöskin vapautensa menettäneen oikeusturvan näkökulmasta.** Tämäkin seikka tulisi tässä esityksessä ja myöhemmin voimaan astuvassa laissa ottaa huomioon mainitun työturvallisuusnäkökulman lisäksi.

Vartiointitehtäviä suorittavien poliisihenkilöiden lukumäärä Pohjanmaan poliisilaitoksessa on arviolta n. 10 henkilöä. He suorittavat poliisivankilatoiminnon vartiointitehtäviä lähinnä Kokkolan ja Vaasan poliisivankiloissa kuitenkin suhteellisen harvoin äkillisten henkilöstöpoistumien ollessa kyseessä.

Vartiointitehtäviä Pohjanmaan poliisilaitoksessa hoitavat poliisihenkilöt ovat perehdytetty poliisivankilatoiminnon vartiointitehtävien osalta, jotta he kykenevät asianmukaisesti suorittamaan vartiointiin liittyvät tehtävät voimassa olevan lainsäädännön (putkalaki) ja tarkentavien ohjeistuksien mukaisesti, omat vartiointitehtäviin liittyvät velvollisuudet, että myöskin vapautensa menettäneen oikeudet huomioon ottaen.

Pohjanmaan poliisilaitoksessa ns. poliisin resurssia käytetään poliisivankiloiden vartiointitehtävissä tapauksissa, joissa poliisivankilan varsinaisesta henkilökunnasta eli vartijoista on joku äkillisesti esteellinen hoitamaan tehtäväänsä, kuten esimerkiksi sairasloman johdosta. Lisäksi viimeisen vuoden aikana vallinnut koronapandemiatilanne ja poliisivankiloiden vartijoiden altistumistapaukset sekä heihin kohdistuneet tartuntatautilääkärin karanteenimääräykset ovat lisänneet tarvetta käyttää vartiointitehtäviin perehdytettyä poliisihenkilöstöä poliisivankiloidemme vartiointitehtävissä.

Pohjanmaan poliisilaitos katsoo edellä mainittuunkin viitaten, että poliisivankiloiden vartiointin henkilöllistä vähimmäismäärää, vartiointitehtävissä toimivien virkamiesten tehtäviä ja poliisimiehen toimimista vartiointitehtävissä koskevaa sääntelyä on esitysluonnoksen mukaisesti tarpeen täsmentää.

Näkemyksemme on kuitenkin se, että poliisivankilatoiminto resurssineen osana valvonta- ja hälytystoimintoa on pidettävä omana erityistoimintonaan, eikä valvonta- ja hälytystoiminnon muuta resurssia tulisi säännöllisesti käyttää poliisivankilatoiminnassa esiintyvän

yksinvartiointin paikkaamiseen. Tämä kuormittaisi liikaa VH-toiminnan em. muuta resurssia ja siitä aiheutuvat negatiiviset vaikutukset näkyvät mitä todennäköisimmin hälytystehtävien hoitamisessa mm. hälytystehtävien toimintavalmiusaikojen pidentymisenä.

Poliisivankiloiden varsinaisen henkilökunnan eli vartijoiden ammattitaito ja osaaminen ovat erityisen hyvällä tasolla. Tähän on vaikuttanut sekä kokemusperäinen oppiminen että vartijoille järjestetyt niin valtakunnalliset kuin poliisilaitoskohtaisetkin koulutukset.

Puolestaan poliisihenkilöstön laajempi kouluttaminen ja sitä kautta heidän osaamisen kehittäminen sille vaaditulle tasolle, että he kykenisivät toimimaan haastavissa poliisivankiloiden vartiointitehtävissä, ei pelkästään riitä. Tämän lisäksi osaamisen kehittämiseksi olisi poliisihenkilöstön työskenneltävä säännöllisesti poliisivankilatoiminnon vartiointitehtävissä, jotta kokemusperäisen oppimisen kautta he voisivat toimia esityksessä mainitusti itsenäisenä vartijana. **Tässä toki väistämättä herää kysymys mahdollisesta em. poliisiresurssin säännöllisestä käyttämisestä poliisivankilatoiminnon vartiointitehtäviin, joka ei poliisin yleisen resurssitilanteen vuoksi ole kovinkaan järkevää.**

2.1 Yksinvartiointin luopumisen taloudelliset vaikutukset (luku 5.2)

Kyseisen esitysluonnoksen kappaleessa 5.2 on käsitelty yksinvartiointin luopumisen taloudellisista vaikutuksista ja näin ollen ajateltu poliisihallintoon lisäresursointia poliisivankilatoimintoon kohdistuen.

Taloudellisiin vaikutuksiin liittyvät arvioit perustuvat Poliisihallituksen vuoden 2020 marraskuussa poliisiyksiköille lähettämän selvityspyynnön vastauksiin. poliisiyksiköiden vastauksien perusteella vaatisi yksinvartiomisesta luopuminen n. 97 henkilötyövuoden (htv) lisäystä poliisin poliisivankilatoimintoon. Poliisihallituksen toimittamien tietojen mukaan henkilötyövuoden hinta eli henkilötyövuoden kokonaiskustannus on säilytystilahenkilökunnan osalta vuonna 2021 noin 62 300 euroa, joten resursoinnin lisäys tarkoittaisi 100 htv:n lisäyksellä noin 6 230 000 euron pysyviä vuotuisia kustannuksia.

Pohjanmaan poliisilaitoksen poliisihallitukselle ilmoittama tarve vartioiden määrän lisäämiseksi on yhteensä 5-7 htv:tä, jotka sijoittuisivat sekä Vaasan että Kokkolan poliisivankiloihin. Tällä resurssilisäyksellä välttyttäisiin pääsääntöisesti yksinvartiointilta vartijoiden määrän ollessa tällöin em. poliisivankilakohtaisesti 12-13 vartijaa (12-13 htv).

Vuosittaiset lisäkustannukset pyrkimyksenä yksinvartiointista luopumiseen, olisivat valtakunnallisesti mittavat. Onko lisärahoitus poliisivankilatoiminnolle realistisesti toteutettavissa?

3 Tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun eriyttäminen ja tutkintavankien säilyttäminen (luku 2.2.7)

On helppo yhtyä hallituksen esitysluonnoksen suhteen siihen, että tulevassa laissa tutkintavastuun ja säilytysvastuun eriyttämisen periaatetta on tarpeen laissa terävöittää eri tavoin. Eritoten vapautensa menettäneen oikeusturvänäkökulmasta on erityisen tärkeää, että säilytysvastuuseen liittyvä päättäntävalta, joka koskee vapautensa menettäneen säilytysolosuhteita ja muuta säilytykseen liittyvää kohtelua säilytystilassa on selkeästi säilytystilaorganisaatioon kuuluvalla henkilöstöllä, ja joka ei työskentele vapautensa menettäneeseen liittyvässä esitutkinnassa tai poliisitutkinnassa.

Pohjanmaan poliisilaitoksen näkemys on se, että tulevassa laissa tulisi määritellä tarkasti se mitä poliisivankilatoiminnon vartijalla on oikeus päättää, mitkä ovat vartijan tosiasialliset tehtävät ja mitkä asiat puolestaan kuuluvat säilötilan esimiehen tai lakiehdotuksessa lisäksi mainittuun säilötilan johtajan päätettäväksi.

Lisäksi tämän esityksen mukaisesti tutkintaan liittyvät toimenpiteet tulisi suorittaa säilytystilassa erikseen siihen tarkoitukseen määrätyissä tiloissa tai säilytystilan ulkopuolella. Säilytystiloissa ei ylipäätään tulisi sallia säilytystilaorganisaatioon kuulumattomien henkilöiden ylimääräistä liikkumista esimerkiksi tilojen kautta kulkemisen muodossa tai muuten ilman erityistä perustetta.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi tulevaan lakiin toivotaan selkeämpää sääntelyä, jotta tulevaisuudessa voitaisiin toimia eriyttämisperiaatteen mukaisesti.

4 Uuden lain sisältämistä vartiointitehtäviin liittyvästä päätös- ja toimivallasta (Uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta luvut 3-10 ja 12, s. 194-227).

Lakiin tulisi erityisen selvästi kirjata poliisivankiloitten edellä mainittujen vartioiden (vartiointitehtävissä toimiva virkamies), säilötilan esimiehen ja säilötilojen johtajan tehtävät, vastuut ja oikeudet. Näin ollen kyettäisiin paremmin välttämään tilanteista, joissa tutkijat ja tutkinnanjohtaja päättävät vapautensa menettäneiden siviiliasioiden hoidosta ja ostoksista sekä jopa tapaamisista ja puheluista. Tai tilanteesta, jossa tutkinnanjohtaja päättää omaisuuden hallussapidosta, kuten esimerkiksi television saamisesta selliin.

Jos toimitaan edellä mainitulla tavalla, ovat esitutkinnan selvittämismvastuu ja vastuu tutkintavangin olosuhteista ja säilyttämisestä samalla taholla ja näin menetellen kyseisessä järjestelyssä piilee todellinen mahdollisuus tutkintavangin painostamis- ja lahjomisvaaraan.

Edellä mainittuun kokonaisuuteen liittyy myös toiminnassa huomioon otettavaksi ja noudatettavaksi pakkokeinolain 4 luku yhteydenpitorajoituksineen, jotka tapauskohtaisesti rajoittavat vapautensa menettäneen (kiinniotettu, pidätetty, vangittu) oikeuksia.

Uuteen laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta päätösvaltakälä onkin kirjattu selkeästi lukujen 3-10 ja 12 loppuun.

5 Selkeyttämistä tai poistamista vaativat lakiehdotuksen pykälät

5.1 Puhelimen hallussa pitäminen ja käyttäminen (4 luku 1 § ja 6 luku 7 §)

Puhelimen hallussa pitämisestä ja käyttämisestä voisi olla oma kohtansa 4 luvun 1 §:ssä. Esitetyssä muodossa jää tulkinnanvaraiseksi se, että saako pitää omaa puhelinta sellissä. Puhelimen käytöstä on oma pykälänsä 6 luvun 7 §:ssä, mutta siitäkään ei voi suoraan päätellä, että saako pitää puhelinta sellissä vai ei? Tämä olisi syytä kirjata selkeästi lakiin niin ei tarvitse asiaa arpoa.

5.2 Yksityinen turvallisuusala (1 luku 9-11 §:t)

Ehdotetusta lakiesityksestä tulisi poistaa kokonaan 1 luvun pykälät 9-11. Vapautensa menettäneiden vartiointi pitäisi olla pelkästään viranomaistoimintaa. Yksityisen turvallisuusalan käyttäminen poliisivankiloiden vartiointitehtäviin ja toimintaan on kyseenalaista perustuslain näkökulmasta tarkasteltuna. Kyse on aivan ilmiselvästi merkittävästä julkisen vallan käytöstä, joita sisältäviä tehtäviä ei pitäisi voida antaa muille kuin viranomaiselle. Ei edes viranomaisen "valvonnan alla", niin kuin kyseisiin pykäliin asia on kirjattu.

5.3 Poliisilakiperusteisesti kiinniotetun vapauttamisesta päättäminen (3 luku 12 §)

Hallituksen esityksessä todetaan, että Poliisilain 2 luvun 2, 5, 9 tai 10 §:n nojalla kiinni otetun henkilön poistumisesta poliisin säilytystilasta kiinniottamisen tarpeen lakkaamisen perusteella päättää poliisimies. Esityksen mukaan poistumisesta *voi päättää myös vartiointitehtävissä toimiva virkamies, ellei muusta lainsäädännöstä ole sille estettä.*

Vartijan oikeus vapauttaa kiinniotettu henkilö jää hallituksen esityksessä tarpeettoman yksilöimättömäksi ja avoimeksi. Nähtävästi mikään laki ei tällä hetkelläkään suoraan kiellä vartijan oikeutta vapauttaa kiinniotettua henkilöä vaan oikeus vapauttamiselle tulee tulkita kiinniotto-oikeuden kautta. Poliisilla on oikeus rajoittaa tietyissä tilanteissa ihmisen liikkumisvapautta eli ottaa henkilö kiinni. Kiinniottamiseen voidaan katsoa kuuluvan itse kiinniottaminen kuin myös kiinnipitäminen. Tästä voidaan suoraan johtaa se, että vain poliisimiehellä on oikeus myös vapauttaa henkilö eli päättää hänen kiinniottonsa päättymisestä. Olisi kyseenalaista kansalaisten oikeusturvan kannalta, jos poliisimiehellä olisi oikeus rajoittaa henkilön liikkumisvapautta ottamalla henkilö, mutta sen sijaan itse kiinnipitämisestä päättäisi muu kuin poliisimies - tässä tapauksessa vartija. Tässä tilanteessa vartijalla olisi itseasiassa poliisimiestä laajemmat toimivaltuudet puuttua kansalaisen liikkumisvapauteen, sillä itse kiinniottaminen toimenpiteenä on ajallisesti lyhytkestoisempi tilanne kuin kiinnipitäminen.

6 Vaikutukset ohjeistuksiin ja poliisivankiloiden järjestyssääntöihin

Lain poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta uudistuminen aiheuttaa välittömiä vaikutuksia myös Poliisihallituksen voimassa olevaan ohjeistukseen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/5490 voimassaoloaika on jatkettu erillisellä päätöksellä 31.12.2021 saakka. Tämä ohje tullaan mitä ilmeisimmin laatimaan uudestaan vastaamaan kyseistä 1.1.2023 voimaan astuvaa lakia.

Edellä mainitun säädös- ja ohjeistusuudistuksien myötä myös poliisilaitosten poliisivankiloiden järjestyssäännöt tullaan laatimaan uudestaan. Tässä yhteydessä poliisivankiloiden järjestyssääntöjä on mielestämme syytä yhdenmukaistaa. Ehdotuksemme on, että Poliisihallitus laatisi yhteistyössä poliisilaitosten kanssa järjestyssääntörungon, jota jokainen poliisilaitos lain ja ohjeistusten voimaan astuttua käyttäisi ja täydentäisi poliisivankilakohtaisesti.

Seinäjoella 17.5.2021

Mikko Särkioja
Komisario
Säilötilojen esimies

Jakelu	Sisäministeriö, poliisiosasto
Tiedoksi	Keski-Opas Kari
	Ojanperä Vesa